

Alenka Vrbinc

Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Slovenija
alenka.vrbinc@ef.uni.lj.si | <https://orcid.org/0000-0002-7330-4158>

Donna M. T. Cr. Farina

New Jersey City University, Department of Multicultural Leadership, ZDA
dfarina@njcu.edu | <https://orcid.org/0000-0001-5695-7782>

Marjeta Vrbinc

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Slovenija
marjeta.vrbinc@ff.uni.lj.si | <https://orcid.org/0000-0002-6866-6023>

Izbira iztočnic v angleško-slovenskih in slovensko-angleških slovarjih za slovenske priseljence v ZDA

V prispevku analiziramo štiri angleško-slovenske oz. slovensko-angleške slovarje, ki so jih sestavili Viktor/Victor Kubelka, Silvester Košutnik in Frank (Javh-)Kern, namenjeni pa so bili slovenskim priseljencem v ZDA. Slovarji so izšli v obdobju od leta 1904 do leta 1919, torej v času, ko je bilo izseljevanje Slovencev v ZDA na vrhuncu. V prispevku preučujemo podobnosti in razlike v geslovnikih analiziranih slovarjev in geslovnikih slovarjev, ki so bili takrat že na trgu. Osredotočamo se predvsem na izbor iztočnic, ki so si jih avtorji (predvidoma) izposodili iz obstoječih slovarjev. Ugotoviti skušamo, ali lahko opazimo določen trend ali vzorec in ali so bile njihove odločitve v skladu s potrebami ciljnih uporabnikov – slovenskih priseljencev v ZDA, oz. ali so ciljni uporabniki prišli do informacij o novem družbenokulturnem kontekstu. S pomočjo analize primerov smo ugotovili, da od analiziranih slovarjev Kubelkov slovar iz leta 1912 in Kernov slovar iz leta 1919 v največji meri vključujeta primerne ustreznike za iztočnice, ki izražajo družbenokulturno specifiko dežele priseljevanja, in si zaradi tega najbolj zaslužita, da ju poimenujemo slovarja za priseljence.

KLJUČNE BESEDE: dvojezični slovar, slovar za priseljence, izbor iztočnic, izposojanje iztočnic, informacije o družbi in kulturi dežele priseljevanja

This article analyzes four English–Slovenian and Slovenian–English dictionaries compiled by Viktor/Victor Kubelka, Silvester Košutnik, and Frank (Javh-)Kern, intended for Slovenian immigrants in the USA. These dictionaries were published between 1904 and 1919, a period when Slovenian emigration to the USA was at its peak. The study examines similarities and differences between the word lists of the analyzed dictionaries and those of dictionaries already available on the market at the time. The focus is primarily on the selection of entries, which were presumably borrowed from existing dictionaries. We aim to determine whether a specific trend or pattern can be observed, whether the compilers' decisions aligned with the needs of the target users—Slovenian immigrants in the USA, and whether the users could access information about the new sociocultural context. Through case analysis, we found that Kubelka's 1912 dictionary and Kern's 1919 dictionary most comprehensively include appropriate sociocultural equivalents; therefore, they most deserve to be called immigrant dictionaries.

KEY WORDS: bilingual dictionary, immigrant dictionary, lemma choice, borrowed lemmata, information about society and culture in the country of immigration

1 Uvod

Slovarje za priseljence Xue in Tarp (2018: 386) definirata kot »različico ali podvrsto slovarjev za tujejezične govorce, ki je posebej prilagojena potrebam priseljencev in beguncev, ki živijo na geografskem področju, kjer se govori njihov novi drugi jezik«. Številni raziskovalci (Fjeld 2012; Grønvik 2016; Kavanagh 2000; Vacalopoulou idr. 2011) se osredotočajo na informacije o družbi in kulturi dežele priseljevanja, ki jih priseljenci v novem okolju nujno potrebujejo in ki bi morale biti vključene v slovarje za priseljence. K. Kavanagh (2000: 104) ugotavlja, da si ljudje, ki prihajajo iz različnih kulturnih okolij, lahko različno predstavljajo preproste pojme, kot je hiša ali taksi, in predpostavlja, da lahko s skrbno izbranimi iztočnicami velikokrat bolje posredujemo kulturno specifične vsebine kot na kakšen drug način (npr. v neslovarskih razdelkih slovarja, kot so priloge, sezname, razpredelnice, slike). Slovar lahko poimenujemo slovar za priseljence le, če vključuje relevantne informacije o družbi in kulturi tako v neslovarskih razdelkih (npr. poimenovanja bankovcev in kovancev, ki so v rabi v državi priseljevanja, navodila za naturalizacijo, opis zdravstvenega in pokojninskega

sistema ter načina vključitev vanj) kot tudi v slovarskem delu. V slovarski del morajo biti med drugim vključene tudi iztočnice, ki opisujejo pojme, s katerimi se ciljni uporabnik seznani v deželi priseljevanja, temu ustrezno pa mora biti prilagojena tudi njihova obravnava (npr. opisni ustreznik, dodatna razlaga pojma).

V prispevku bomo analizirali štiri angleško-slovenske oz. slovensko-angleške slovarje,¹ ki so jih sestavili Viktor/Victor Kubelka, Silvester Košutnik in Frank (Javh-) Kern, namenjeni pa so bili slovenskim priseljencem v ZDA. Slovarji so izšli v obdobju od leta 1904 do leta 1919, torej v času, ko je bilo izseljevanje Slovencev v ZDA na vrhuncu. Kubelka, ki je bil tudi sam priseljenec v ZDA, je sestavil dva slovarja. Njegov prvi slovar iz leta 1904 je sestavljen precej amatersko. Po našem védenju je bil v tistem času ta slovar poleg prve izdaje Košutnikovega slovarja iz istega leta edini slovensko-angleški slovar. Kubelka je leta 1912 izdal obsežnejši in bistveno kvalitetnejši slovar, ki je obsegal tako slovensko-angleški kot tudi angleško-slovenski del. Tudi Košutnik je leta 1912 izdal drugo izdajo svojega dvorelacijskega slovarja, ki je bil kot edini od preučevanih slovarjev natisnjen v Ljubljani in ne v ZDA. Kernov angleško-slovenski slovar je izšel leta 1919, slovensko-angleški slovar, ki ga je tudi načrtoval, pa ni bil nikoli dokončan. Ugotavljali bomo naslednje: ali so si avtorji pri sestavljanju slovarjev pomagali z že obstoječimi slovarji; ali so si iz njih »izposojali« iztočnice; ali so bili pri morebitnem izposojanju iztočnic uspešni v smislu vključevanja informacij o družbi in kulturi dežele priseljevanja ali ne.

2 OBSTOJEČI SLOVARJI KOT GRADIVNI VIRI ZA NOVI SLOVAR

Pri sestavljanju slovarjev je povsem običajno, da sestavljavci uporabljajo iztočnice in druge informacije iz obstoječih slovarjev.² V literaturi se za jemanje informacij iz obstoječih slovarjev z namenom sestavljanja novega slovarja uporabljajo različna poimenovanja: plagiatorstvo, piratstvo, kopiranje, izposojanje. Starnes in Noyes (1946: 183) poudarjata, da je plagiatorstvo v določeni meri zaslužno za napredek leksikografskega dela, saj »je najboljši leksikograf pogosto najbolj kritičen plagiator«;

¹ Če upoštevamo, da so bili ciljni uporabniki preučevanih slovarjev rojeni govorniki slovenščine, v naši raziskavi analiziramo tako pasivne (angleško-slovenske) kot tudi aktivne (slovensko-angleške) slovarje. Prvi so namenjeni razumevanju besedila v tujem jeziku, drugi pa aktivni rabi tujega jezika, to pomeni, da je njihova primarna funkcija pomoč pri tvorjenju besedil v tujem jeziku. Dejstvo je, da avtorji slovarjev s teoretično delitvijo na pasivne in aktivne slovarje niso bili seznanjeni oz. ta delitev v času nastanka slovarjev ni obstajala, zato se mikrostrukturno preučevani slovarji med seboj ne razlikujejo. V pričujočem prispevku te tematike ne obravnavamo.

² Še vedno je aktualno vprašanje zaščite avtorskih pravic v primeru, ko je delo sestavljeno s pomočjo obstoječih gradivnih virov (prim. Hugenholtz 2012: 46).

to pomeni, da plagiatorstvo pravzaprav pozitivno prispeva h kakovosti končnega izdelka. Tudi McConchie (2013: 107, 111) priznava, da je plagiatorstvo del leksikografske prakse, a hkrati ugotavlja, da mora leksikograf glede na vrsto slovarja in ciljne uporabnike informacije iz drugega slovarja ustrezno prirediti oz. prilagoditi, ne pa nekritično prevzeti oz. prepisati. Kadar leksikograf uporablja večji slovar kot vir iztočnic za manjšega, se mora pri izboru iztočnic opirati na svoje znanje in kritično presojo (prav tam: 112), tako da je izbor iztočnic v različnih slovarjih velikokrat težko primerjati. To je tudi razlog, zakaj Dolezal (1996: 207) raje govori o »besedilni podobnosti«, ki jo lahko opazimo, če primerjamo različne slovarje ali slovarje in druga neslovarska besedila.

Spears (1987) preučuje angleške slovarje argoja odvisnikov od drog in ugotavlja, da je v njih veliko primerov prepisovanja, za kar uporablja izraz piratstvo. Opazil je, da so se podatki iz slovarja argoja iz leta 1700 pojavili tudi v slovarjih, natisnjenih proti koncu 18. stoletja, podatkih iz teh slovarjev pa so se znašli tudi v slovarjih argoja na začetku 19. stoletja. Na podlagi izsledkov svoje raziskave (prav tam: 127) opozarja, da se zaradi piratstva napake iz prvotnega vira prenašajo v nove slovarje, v katerih se lahko pojavijo tudi nove napake, zaradi česar se poslabša kakovost novega slovarja.

V prispevku bomo pri preučevanju podobnosti in razlik v geslovnikih analiziranih slovarjev in geslovnikih slovarjev, ki so bili takrat že na trgu, za podobnosti uporabljali izraz izposojanje. V obdobju, ko so nastajali preučevani slovarji, se je povpraševanje po dvojezičnih slovarjih z angleščino povečevalo, ker se je povečevalo tudi število Slovencev, ki so se izseljevali v ZDA. Amaterski sestavljavci slovarjev so imeli na voljo le malo slovenskih virov, iz katerih bi si lahko izposojali iztočnice ali kakšne druge podatke. Predpostavljamo, da so pri svojem delu uporabljali obstoječe vire, čeprav jih niso nikjer navedli.

Osredotočili se bomo predvsem na izbor iztočnic, ki so si jih (predvidoma) izposodili iz obstoječih slovarjev. Skušali bomo ugotoviti, ali lahko opazimo določen trend ali vzorec in ali so bile njihove odločitve v skladu s potrebami ciljnih uporabnikov – slovenskih priseljencev v ZDA, oz. ali so ciljni uporabniki prišli do informacij o novem družbenokulturnem kontekstu. Z drugimi besedami, ugotavljali bomo, ali so bili ti slovarji pravi slovarji za priseljence.

2.1 ANGLEŠKO-NEMŠKI SLOVARJI KOT GRADIVNI VIR

Avtorji preučevanih slovarjev so bili za začetek 20. stoletja dobro izobraženi (Kubelka je zaključil klasično gimnazijo v Ljubljani, Košutnik je bil učitelj in prevajalec, Kern je bil zdravnik) in so zagotovo znali nemško, tako da lahko predpostavljamo, da so si pri sestavljanju slovarjev pomagali z nemškimi viri, vključno z angleško-nemškimi slovarji, ki so za razliko od slovarjev z angleščino in slovenščino že bili na trgu.

Ugotavljali smo, ali so Kubelka, Košutnik in Kern uporabljali geslovnike obstoječih angleško-nemških slovarjev. Primerjali smo iztočnice na *be-* v Rothwellovem angleško-nemškem slovarju³ iz leta 1880 (272 iztočnic) in v preučevanih slovarjih, ki vključujejo angleško-slovenski del (Kubelka 1912; Košutnik 1912; Kern 1919). Čeprav ni mogoče z gotovostjo ugotoviti, katerega od angleško-nemških slovarjev so uporabljali, pa je bil Rothwellov slovar takrat že na trgu in dostopen tudi našim avtorjem. Kot smo že omenili (gl. 2. poglavje), so se sestavljavci slovarjev vedno opirali na že obstoječe slovarje, vendar zgolj prekrivanje iztočnic nikakor ne dokazuje, da je bil kot slovarski vir uporabljen točno določeni slovar. V Kubelki 1912 se z *be-* začne 68 iztočnic, od teh je 61 (89,7 %) enakih kot v Rothwellovem slovarju. V Košutniku 1912 se z *be-* začne 112 iztočnic, 90 (80,4 %) jih najdemo tudi v Rothwellovem slovarju. V Kernu 1919 se z *be-* začne 197 iztočnic, od teh je 168 iztočnic (85,3 %) tudi v Rothwellovem slovarju. Rothwellov slovar je veliko obširnejši od treh angleško-slovenskih slovarjev, kar pomeni, da so morali Kubelka, Košutnik in Kern pri izbiranju iztočnic opraviti temeljito selekcijo.

2.2 PLETERŠNIKOV SLOVENSKO-NEMŠKI SLOVAR KOT GRADIVNI VIR

Z veliko verjetnostjo lahko predvidevamo, da sta se Kubelka (v slovarjih iz leta 1904 in 1912) in Košutnik (v slovarju iz leta 1912) pri izboru iztočnic za slovensko-angleški slovar opirala na Pleteršnikov slovensko-nemški slovar (1894–1895). M. Furlan (2006) ugotavlja:

Slovenščina ne bi bila to, kar je, če ne bi imeli Pleteršnikovega slovarja. Odkar ga od konca 19. stoletja imamo, so se nanj oslanjali in iz njega črpali vsi, ki so se doma in drugje ukvarjali z vprašanji slovenščine. Še vedno ostaja največja, najbolj izčrpna slovarsko urejena zbirka slovenskega besedja. [...] Pleteršnikov slovar je veliko več kot slovensko-nemški slovar, je zlata knjiga slovenskega besedja in slovenističnega slovaropisja [...].

Ugotavljali smo, koliko iztočnic je v treh slovensko-angleških slovarjih enakih kot v Pleteršnikovem slovarju.⁴ Primerjali smo iztočnice od *dninar* do *dopoldan*;

³ Rothwellov splošni dvorelacijski slovar je po obsegu precej večji od katerega koli slovarja, ki smo ga preučevali v naši raziskavi, vendar podatka o številu iztočnic ni možno dobiti. V predgovoru k drugi izdaji je avtor zapisal, da je dodal »znatno število (900) novih in koristnih terminov«, v prvi izdaji pa je po njegovih besedah slovar vključeval 30.000 nemških besed (Rothwell 1880: VIII), pri čemer pa ni specificiral, ali se navedeno število iztočnic nanaša na cel slovar ali samo na en del.

⁴ Pri preučevanju števila iztočnic, ki so v preučevanih slovarjih enake kot v Pleteršniku, se nismo osredotočali na enakost na pisni ravni, vendar je že na prvi pogled moč ugotoviti, da iztočnice v preučevanih slovarjih niso zapisane enako kot v Pleteršniku. V preučevanih slovarjih so iztočnice zapisane brez diakritikov in polglasnikov.

v Pleteršnikovem slovarju je v tem segmentu 869 iztočnic. V Kubelki 1904 je od 51 iztočnic v tem segmentu 47 iztočnic (92,2 %) enakih kot v Pleteršniku, v Kubelki 1912 je od 78 iztočnic 74 iztočnic (94,9 %) enakih kot v Pleteršniku, v Košutniku 1912 pa je iztočnic le 38, od teh pa je 37 iztočnic (96,9 %) enakih kot v Pleteršniku. Zdi se, da sta Kubelka in Košutnik zelo skrbno pretehtala, katere iztočnice bosta izbrala iz obsežnega Pleteršnikovega geslovnika.

2.3 KUBELKA 1904: SLOVENIAN-ENGLISH POCKET DICTIONARY TO FACILITATE THE STUDY OF

BOTH LANGUAGES, SLOVENSKO-ANGLEŠKI ŽEPNI REČNIK V OLAJŠAVO NAUČENJA OBEH JEZIKOV

Kubelka je svoj prvi slovar (1904) izdal pri 25 letih, le dve leti po svojem prihodu v ZDA, ko njegovo znanje angleščine še ni bilo najboljšo. Poleg tega ni imel nobenih leksikografskih izkušenj, kar je opazno tudi pri izboru iztočnic. V Kubelki (1904) najdemo iztočnice, ki jih v takšni obliki ni mogoče najti v Pleteršniku ali drugih slovenskih slovarjih, vključno s SSKJ. Kot primer take iztočnice lahko navedemo iztočnico *brzn*,⁵ ki jo v oklepaju razloži kot 'hiter' (slika 1), besede *hiter*⁶ pa ne vključi kot iztočnice. V slovarju iz leta 1912 kot iztočnico vključi *hiter*, besede *brzn* pa ni več.

<i>brzn</i> (<i>hīter</i>)	{	<i>quick</i>	<i>kvik</i>
		<i>fast</i>	<i>fast</i>

SLIKA 1: *brzn* (Kubelka 1904: 30)

Kubelka je v slovar iz leta 1904 vključil tudi prislov *brzo*, ki ga je v oklepaju razložil kot 'kmalo' (slika 2). *Brzo* je iztočnica v Pleteršniku, v SSKJ2 pa je izpridevniški prislov *brzo* vključen kot podiztočnica pri pridevniku *brz*. Pleteršnik za *brzo* ponudi dva ustreznika (*schnell* in *sogleich*); Kubelkov ustreznik *soon* je pomensko blizu Pleteršnikovemu ustrezniku *sogleich*.⁷ V slovarju iz leta 1912 Kubelka za iztočnico *brzo* ponudi ustreznik *quick*, ki ustreza Pleteršnikovemu ustrezniku *schnell*. Zapisa 'kmalo' nismo našli v nobenem slovenskem slovarju, v korpusu IMP (Erjavac 2014) pa je skoraj 2000 zadetkov s to obliko, kar pomeni, da je bil rabljen v 19. in v začetku 20. stoletja. Zanimivo je, da je Kubelka v slovarju iz leta 1912 uporabil zapis 'kmalu'.⁸

⁵ Pleteršnik vključuje iztočnico *brzan*, ki jo Kubelka zapiše kot *brzn*. Zagotovo gre za isto besedo, zapis brez polglasnika pa kaže na neizkušenost avtorja. Enak zapis kot pri Pleteršniku najdemo tudi v Bezljaju (1976–2007: I: 50).

⁶ Možno je, da je raba pridevnika *hiter* narečno pogojena. Razlog za ne vključitev pridevnika *hiter* kot iztočnice je lahko različna distribucija po različnih narečjih.

⁷ Zanimiva je primerjava ustreznikov, navedenih pri iztočnici *sogleich* v Rothwellu (1880). Kot ustreznika avtor navaja *immediately* in *directly*, ne pa tudi *soon*.

⁸ Vzorednice s Kubelko najdemo v eSSKJ16, kjer ima *brzo* naslednja dva pomena: 1. izraža, da se dejanje zgodi v kratkem času, SODOBNA USTREZNICA hitro 2. izraža, da se dejanje zgodi brez odlašanja.

brzo (kmalo) soon sun

SLIKA 2: *brzo* (Kubelka 1904: 32)

Vprašljivo je, ali je vključitev besed *brzn* in *brzo* v slovar iz leta 1904 dobro premišljena in ali ni bolj posledica Kubelkove neizkušenosti ali pa narečnega vpliva, saj je *brzo* v določenih narečjih popolnoma nevtralen izraz. Prav tako je vprašljivo, ali so si slovenski priseljenci v ZDA s tovrstnimi iztočnicami lahko pomagali. V obsežnejšem slovarju iz leta 1912 je Kubelka te napake odpravil.

Za *hujšati* v pomenu 'delati hujše, slabše' navaja Kubelka ustreznik 'make, bad', ki je (vsaj zaradi rabe vejice) popolnoma napačen (slika 3). Ta pomen glagola najdemo tako v Pleteršniku kot tudi v SSKJ2, v Kubelki 1912 pa ga ni.

hujšati make, bad mek, bed

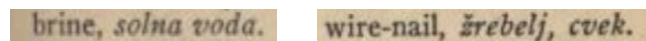
SLIKA 3: *hujšati* (Kubelka 1904: 50)

Kubelkov slovar iz leta 1904 je zelo osnoven ter makrostrukturno in mikrostrukturno ne ustreza kriterijem slovarjev za priseljence. Vendar pa najdemo v Kubelki 1904 poleg slovarskega dela tudi informacije o angleški abecedi z izgovorom vseh črk in o slovenski abecedi, razložen je izgovor angleških samoglasnikov, dvoglasnikov in soglasnikov, vključene so informacije o družbi in kulturi dežele priseljevanja (npr. vsakodnevni pogovori, imena ameriških zveznih držav, denar ZDA, slovenska osebna imena z ustrezniki v angleščini), zaradi česar slovar pogojno uvrstimo med slovarje za priseljence.

2.4 KUBELKA 1912: SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA, TOLMAČ, SPISOVNIK IN NAVODILO ZA NATURALIZACIJO. ANGLEŠKO-SLOVENSKI IN SLOVENSKO-ANGLEŠKI SLOVAR. SLOVENIAN-ENGLISH GRAMMAR, INTERPRETER, LETTERWRITER AND INFORMATION ON NATURALIZATION

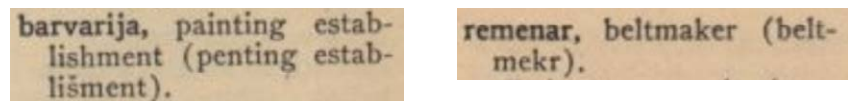
Za razliko od slovarja iz leta 1904, ki obsega samo slovensko-angleški del, je Kubelka v slovar iz leta 1912 vključil tudi angleško-slovenski del. Odpravil je številne napake iz slovarja iz leta 1904, pa tudi izbor iztočnic je predvsem z vidika tematske ustreznosti primernejši. V angleško-slovenskem delu slovarja je precej iztočnic s področja industrije in tovarniškega dela. Slovenski priseljenci so po prihodu v ZDA delali v industriji, rudarstvu, kamnolomih, železarnah, jeklarnah itd. (Prisland 1950; Žugel 1987), tako da izbor iztočnic odraža dejavnosti in potrebe novih priseljencev. Primer take iztočnice je *brine* 'solna voda' (slika 4), ki je vključena tudi v Rothwellov angleško-nemški slovar iz leta 1880. Nordahl (b. d.) opisuje pomen industrije soli v zvezni državi Ohio; Cleveland v Ohiju je bil na začetku 20. stoletja po številu slovenskega prebivalstva drugo največje mesto (Trst je bil na prvem, Ljubljana pa na tretjem mestu)

(Klemenčič 2002). Med tovrstne iztočnice sodi tudi *wire-nail* (ni v Rothwellovem slovarju) z ustreznikoma 'žrebelj, cvek' (slika 4); gre za besedo, rabljeno v gradbeništvu, torej na področju, kjer so bili zaposleni tudi številni slovenski priseljenci. Med iztočnice, povezane z industrijo in tovarniškim delom, sodijo tudi *anvil* 'nakovalo', *blastfurnace* 'plavž' in *camphor* 'kafra' (vse tri so tudi v Rothwellovem slovarju).

SLIKA 4: *brine* in *wire-nail* (Kubelka 1912: 221, 293)

Tudi v slovensko-angleškem delu najdemo iztočnice, povezane z industrijo in tovarniškim delom, na primer *barvarija* 'painting establishment' in *remenar* 'beltmaker' (slika 5). Teh dveh iztočnic v Kubelki 1904 ni, sta pa v Pleteršnikovem slovarju. Angleška ustreznika nista najboljša, kar kaže na (relativno pogoste) avtorjeve težave z iskanjem primernih ustreznikov.⁹ Vključitev tovrstnih iztočnic je primerna in dokazuje, da je Kubelka poznal delovna področja slovenskih priseljencev in njihove potrebe po poznavanju izrazov z zgoraj navedenih področij.

SLIKA 5: *barvarija* in *remenar* (Kubelka 1912: 297, 394)

V angleško-slovenskem delu bi pričakovali iztočnice, ki so potrebne za razumevanje navodil v industriji, medtem ko bi morale biti iztočnice v slovensko-angleškem delu besede, ki so jih priseljenci potrebovali za tvorjenje besedil v novem okolju. Če primerjamo oba dela slovarja, je jasno razvidno, da Kubelka pri sestavljanju geslovnika slovensko-angleškega slovarja ni nujno vključeval ustreznikov, navedenih v angleško-slovenskem delu. Ustrezniki v angleško-slovenskem delu (npr. *solna voda*, *nakovalo*, *plavž*, *kafra*) niso iztočnice v slovensko-angleškem delu; ustreznik *cvek* je iztočnica v slovensko-angleškem delu, ustreznik *žrebelj* pa je v slovensko-angleškem delu zapisan kot *žebelj*.

Če upoštevamo družbenokulturni kontekst in potrebe ciljnih uporabnikov, je izbor iztočnic v Kubelki 1912 ustrezen. Ta slovar je dober primer slovarja za priseljenke tako zaradi sestave geslovnika kot tudi zaradi vključevanja informacij o družbi in kulturi dežele priseljevanja in drugih pomembnih informacij v neslovarski del

⁹ Pleteršnik vključuje iztočnico *barvarija* s kazalko na *barvarstvo* z dvema ustreznikoma: *Färbegewerbe* in *Färberei*. Prav tako vključuje tudi iztočnico *remenar* z ustreznikom *Riemer*. Rothwell (1880) ne vključuje iztočnice *Färbegewerbe*, iztočnico *Färberei* prevaja z *dye-house*, iztočnico *Riemer* pa s *harness-maker*.

(npr. angleška slovnica, vsakdanji razgovori, slovensko-angleški spisovnik, navodila za naturalizacijo z vprašanji, na katera so morali odgovarjati priseljenci na Ellis Islandu, in možnimi odgovori). Kubelka se je dobro vključil v ameriško družbo in kulturo in je tudi na podlagi svojih izkušenj¹⁰ izbiral angleške oz. slovenske iztočnice. Če se je pri izbiranju angleških iztočnic opiral na katerega od angleško-nemških slovarjev, ga je s pridom uporabil, enako pa velja tudi za potencialno rabo Pleteršnikovega geslovnika pri izbiranju iztočnic za slovensko-angleški del.

2.5 KOŠUTNIK 1912: ROČNI SLOVENSKO-ANGLEŠKI IN ANGLEŠKO SLOVENSKI SLOVAR: ZLASTI NAMENJEN IZSELJENCEM V AMERIKO

V angleško-slovenskem delu Košutnikovega slovarja najdemo precej angleških iztočnic, ki so bile glede na *Oxford English Dictionary* (OED) že v času nastanka slovarja zastarele ali pa je bila njihova raba omejena (npr. *dehort*, *garboil*, *ingeny*, *unvisard*).¹¹ Če si podrobneje pogledamo zastarelo iztočnico za pridevnik *begored* ('okrvavljen') (slika 6), vidimo, da je njegova raba v OED ponazorjena le z enim zgledom iz leta 1683 (iztočnica je tudi v Rothwellovem slovarju iz leta 1880).¹² Vprašljivo je, ali so to iztočnico slovenski priseljenci potrebovali; tudi za zaposlene v klavnicah bi bila koristnejša iztočnica *bloody* (tudi vključena v Košutnikov slovar). Prav tako je vprašljiva uporabnost iztočnice *begnaw* ('oglodati') (slika 6), katere raba je v času sestavljanja Košutnikovega slovarja upadala (OED in Google Ngram Viewer za angleščino na splošno kot tudi posebej za ameriško angleščino), čeprav beseda še ni bila popolnoma zastarela (*begnaw* je iztočnica tudi v Rothwellovem slovarju iz leta 1880). Veliko uporabnejša je pogosteje rabljena iztočnica *gnaw* ('glodati, razgrizti'), ki jo je Košutnik tudi vključil v slovar.

¹⁰ Po prihodu v ZDA je Kubelka delal kot knjigovodja pri časnikarju, uredniku, tiskarnarju, podjetniku in bančniku Franku Sakserju (Kristan 2013). Služboval je tudi kot uradnik in zastopnik za Avstro-amerikansko parobrodarsko družbo (Amerikanski Slovenec 23. 8. 1912), potovalni zastopnik Holland American prekmorske proge (Ameriška domovina 15. 4. 1921) ter kot ataše čehoslovaške trgovske komisije v New Yorku (Ameriška domovina 5. 12. 1919). Med ameriškimi Slovenci je slovel kot odličen prosvetni in gospodarski delavec (Slovenec: političen list za slovenski narod 13. 8. 1935). V različnih službah je prihajal v stik s slovenskimi priseljenci, hkrati pa se je dobro seznanil tudi s kulturnim okoljem v ZDA.

¹¹ Med kvalifikatorji in kvalifikatorskimi pojasnili, s katerimi so v OED označene številne angleške iztočnice, ki jih najdemo tudi v Košutniku, so *obsolete* (zastarelo), *archaic* (starinsko), *rare* (redko), *regional in later use* (kasneje rabljeno regionalno), *regional* (regionalno) ali pa križ [†], s katerim je označen zastareli pomen.

¹² Če pogledamo, kako pogosto rabljena je bila beseda *begored* v ameriških časopisih, opazimo, da je v sredini prvega desetletja 20. stoletja raba nenavadno narastla (leta 1906 je bilo 75 pojavitev, leto prej 6 pojavitev, leto kasneje pa 10 pojavitev) (Newspapers.com: <<https://www.newspapers.com/search/results/?keyword=begored>>). Če bi imel Košutnik dostop do ameriškega časopisja, kar je malo verjetno, ker ni bil nikoli v ZDA, bi lahko predvideval, da je bila beseda pogosteje rabljena, kot je dejansko bila.

begnaw, beno' - oglodati.
begone, begon' - spravi se proč!
begored, begord' - okrvavljen.

SLIKA 6: *begnaw* in *begored* (Košutnik 1912: 70)

Če so med angleškimi iztočnicami tudi besede, katerih izbor in vključitev nista najbolj smiselna, pa najdemo v slovensko-angleškem delu osnovno besedišče, ki ga govorci slovenščine potrebujejo v praksi. Če si je Košutnik pri izbiri slovenskih iztočnic pomagal z obsežnejšim Pleteršnikovim slovarjem, mu je uspelo izbrati iztočnice, ki so jih ciljni uporabniki dejansko potrebovali v vsakodnevni komunikaciji v novi deželi. Tako v svoj geslovnik ni vključeval narečnih besed iz Pleteršnikovega slovarja (npr. *dnjača* in *dojača*), ker jih vsi Slovenci ne bi razumeli. Prav tako se je izogibal vključevanju terminov (npr. *trikotnik*) in zastarelih besed (npr. *dniti* in *dnišče*).

Košutnik za razliko od Kubelke in Kerna ni emigriral v ZDA in ni nikoli obiskal nobene angleško govoreče države (Rahten 2019), tako da je težko oceniti njegovo znanje angleščine v času, ko so v avstro-ogrski monarhiji le redki znali angleško. Poleg učiteljskega dela se je ukvarjal tudi s prevajanjem iz različnih jezikov, vendar je na primer *Kočo strica Toma* prevedel v slovenščino iz nemščine in ne iz angleščine. Njegove težave z izbiranjem angleških iztočnic lahko razložimo z nepoznavanjem ameriške družbe in kulture ZDA in (slabšim?) znanjem angleščine, pri izbiri slovenskih iztočnic pa je imel veliko bolj srečno roko, verjetno tudi zaradi svojih pedagoških in prevajalskih izkušenj.

Kot smo že omenili, je upoštevanje družbenokulturnega konteksta bistven kriterij za slovar za priseljence, ta kontekst pa v Košutnikovem slovarju ni upoštevan ali pa le v zelo majhni meri. V slovarju tudi ni neslovarskih delov z informacijami o družbi in kulturi dežele priseljavanja. Povsem možno je, da se Košutnik ni zavedal pomena tovrstnih informacij in da o ameriški družbi in kulturi ZDA tudi sam ni veliko vedel. V uvodu slovarja iz leta 1912 je omenil, da je bila prva izdaja njegovega slovarja iz leta 1904 hitro razprodana, ker so slovar izseljenci nujno potrebovali, zaradi česar je tudi pripravil drugo izdajo. Pri vključevanju angleških iztočnic imamo vtis, da jih je (iz obstoječih angleško-nemških slovarjev) izbiral povsem poljubno, ne da bi upošteval potrebe slovenskih priseljencev v ZDA. Potrebe ciljnih uporabnikov je veliko bolj upošteval pri izboru slovenskih iztočnic (verjetno tudi iz Pleteršnikovega slovarja). Kljub vsemu pa ne moremo trditi, da je Košutnikov slovar pravi slovar za priseljence.

2.6 KERN 1919: A COMPLETE PRONOUNCING DICTIONARY OF THE ENGLISH AND SLOVENE LANGUAGES FOR GENERAL USE, POPOLN ANGLEŠKO-SLOVENSKI BESEDNJAK Z ANGLEŠKO IZGOVARJAVO

Kern je v angleškem uvodu v slovar (str. III) napisal, da se je pri sestavljanju slovarja opiral na angleške enojezične slovarje, še posebej na *New Standard Dictionary*. V slovenskem uvodu (str. V) je vsem uporabnikom z boljšim znanjem angleščine svetoval, naj uporabljajo *New Standard Dictionary* ali »Webster«. To jasno kaže, da je Kern dobro poznal enojezične angleške slovarje za rojene govorce. Nikjer pa ni omenil, ali je uporabljal tudi angleško-nemške slovarje, čeprav je to zelo verjetno (gl. 2.1).

Zdravniški poklic je močno vplival na Kernovo leksikografsko delo in v svojih spominih (Javh-Kern 1937) je omenil, da mu je uspelo izdati slovar šele leta 1919, ker je imel kot zdravnik veliko dela med izbruhom španske gripe. V njegovem slovarju najdemo številne medicinske izraze, vprašanje pa je, ali je povprečni uporabnik dejansko potreboval tako strokovne besede. Kot primer lahko navedemo iztočnico *slough* (vključena je tudi v Rothwellov slovar) (slika 7); Kern je vključil dva samostalniška in tri glagolske ustreznike. Pri samostalniških ustreznikih je zanimiv vrstni red, saj je na prvem mestu 'odgnitje (pri rani)', torej izraz z medicinskega področja, ki je v OED označen s kvalifikatorjem »pathology«. Na drugem mestu je 'kačji olevek', ki sodi v splošni jezik in je v OED prvi pomen te iztočnice.

**slough, (slāf), odgnitje (pri rani);
kačji olevek; odgniti, odpasti; ole-
viti se.**

SLIKA 7: *slough* (Kern 1919: 218)

Beseda *slough* se še vedno uporablja, čeprav poredko, zato je izbira te iztočnice mogoče povsem na mestu glede na potrebe ciljnih uporabnikov na začetku 20. stoletja, le vključitev medicinskega pomena na prvo mesto je bolj vprašljiva.

Naslednji primer iztočnice z medicinskega področja je *tertian* z ustreznikom 'tretjedneven' (slika 8). Pravilni ustreznik je *terciana*, ki je v SSKJ2 označena s kvalifikatorjem *med.* in razložena kot 'malarija z napadi na tri dni'. Podatka o tem, kdaj se je ta termin pojavil v slovenščini, nismo našli (možno je, da ga v času, ko je Kern sestavljal slovar, še ni bilo). Na prvi pogled se zdi, da gre za nepotrebno iztočnico, če pa preučimo zgodovino malarije v ZDA in na Slovenskem¹³ in kampanje za izboljšanje življenjskih pogojev, s čimer je bil Kern kot zdravnik zagotovo seznanjen, pa postane

¹³ Bukkuri (2016: 85) omenja, da so Američani na priseljence iz vzhodne in južne Evrope, ki so se začeli bolj množično priseljevati v ZDA v 80. letih 19. stoletja, gledali kot na grožnjo, ker naj bi s seboj prinesli številne nalezljive bolezni in tudi malarijo, posledica tega pa so bile kampanje za izboljšanje stanovanjskih pogojev, nadzor nad nalezljivimi boleznimi, higiena v šolah itd. D. Dobaja (2024) govori o razširjenosti malarije na Slovenskem v času med obema vojnama.

vklučitev te iztočnice razumljivejša. Tudi če pogledamo pogostnost rabe termina *tertian*, ugotovimo, da se je pogostnost rabe na začetku 20. stoletja precej povečala, zlasti v kolokaciji *tertian malaria* (Google Ngram Viewer in Newspapers.com).

tertian, (tršn), tretjedneven.

SLIKA 8: *tertian* (Kern 1919: 240)

Poleg medicinskih terminov najdemo v Kernovem slovarju tudi iztočnice, ki so na prvi pogled nenavadne za priseljence, ki so delali v jeklarnah in rudnikih (npr. *piano* z ustreznikoma *klavir* in *glasovir*). V ameriški družbi sta v času največjega priseljevanja Slovencev igrala pomembno vlogo klavir in klavirska glasba (Rothstein 1995). Slovenski priseljenci najverjetneje v revnih in kmečkih okoljih v domovini niso poznali tega pojma, v Ameriki pa so lahko delali v tovarnah klavirjev oz. so klavirsko glasbo spoznavali v vsakdanjem življenju, kar je še posebej veljalo za Cleveland (Alexander b. d.).

Prvo mesto na Slovenskem, ki je leta 1883 dobilo elektriko, je bil Maribor; sledili so tudi drugi kraji na Kranjskem, na podeželju pa na prelomu 19. in 20. stoletja elektrike niso imeli, kar pomeni, da slovenski priseljenci v ZDA hladilnika niso poznali, zato je bila Kernova odločitev za vključitev iztočnice *refrigerator* z ustreznikoma *hladilnica* in *ledenica* povsem na mestu. Priseljenci so morali razumeti, kaj pomeni *refrigerator*, saj so hladilnike spoznali v ameriških gospodinjstvih. Slovenski ustrezniki angleške iztočnice so bili neke vrste razlagalni ustrezniki, ki so izseljencem pomagali narediti povezavo med pojmom in poimenovanjem. Pleteršnik v svojem slovarju vključuje iztočnice *hladilnik*, *hladilnica* in *ledenica*, torej so poimenovanja v slovenščini v tistem času obstajala.

Kern je dobro obvladal angleščino, ker se je šolal v ZDA.¹⁴ Kot zdravnik je delal v Clevelandu, kjer je bilo veliko slovenskih priseljencev, in je bil dobro seznanjen z družbeno in kulturno realnostjo svojih rojakov. V uvodu v svoje spomine (Javh-Kern 1937) je izpostavil svojo slovensko in jugoslovansko usmerjenost ter poudaril, da je bila dobrobit Slovencev v ZDA in stari domovini vedno glavni cilj njegovega javnega udejstvovanja. To se je odražalo tudi pri izboru angleških iztočnic, čeprav mogoče ne vedno najbolj posrečeno. Ali lahko torej Kernov slovar imenujemo slovar za priseljence? Da, vendar z nekaj pridržki. Kern v slovarju nima neslovarskega dela z informacijami o družbi in kulturi dežele priseljevanja, ker si je prizadeval sestaviti sodoben jezikovno usmerjeni dvojezični slovar. Vendar pa je njegovo poznavanje družbenokulturnega okolja, v katerem so živeli slovenski priseljenci v ZDA, razvidno tako iz izbora iztočnic (npr. *piano* in *refrigerator*) kot tudi iz prikaza v slovarskih sestavkih.

¹⁴ V ZDA je prišel pri 16 letih po zaključenem 5. razredu gimnazije, prva tri leta po prihodu v ZDA je v Saint Paulu v Minnesoti obiskoval Seminar svetega Pavla, medicino je študiral v Clevelandu.

3 ZAKLJUČEK

Slovarji za priseljence morajo vključevati tudi iztočnice, ki nudijo informacije o družbi in kulturi dežele priseljevanja. Iztočnice, ki veljajo za primerne v splošnih dvojezičnih slovarjih in v dvojezičnih ali enojezičnih slovarjih za uporabnike, ki se učijo tuji jezik, niso vedno najustreznejše v slovarjih za priseljence. V prispevku smo ugotovili, da od analiziranih slovarjev Kubelkov slovar iz leta 1912 in Kernov slovar iz leta 1919 v največji meri vključujeta primerne ustreznike za iztočnice, ki izražajo družbenokulturno specifiko dežele priseljevanja, in si zaradi tega najbolj zaslužita, da ju poimenujemo slovarja za priseljence.

Po drugi strani pa najdemo v Kubelki 1904 in Košutniku 1912 več pomanjkljivosti. Kubelka je imel v svojem slovarju iz leta 1904 težave z izborom angleških ustreznikov, kar je lahko posledica pomanjkanja izkušenj z leksikografskim delom, slabšega znanja angleščine in mogoče tudi posledica njegovega narečja ali idiolekta. Vendar pa zaradi vključevanja informacij o družbi in kulturi dežele priseljevanja ta slovar lahko imenujemo slovar za priseljence. Košutnikov slovar iz leta 1912 ni slovar za priseljence, kajti Košutnik zaradi nepoznavanja ali nerazumevanja družbenokulturnega konteksta, v katerem so živeli Slovenci v ZDA, ni vključil informacij o družbi in kulturi dežele priseljevanja, pa tudi pri izboru iztočnic ni imel najbolj srečne roke (gl. tudi Vrbinc idr. 2025).

ZAHVALA

Projekt, katerega izsledki so predstavljeni v pričujočem članku, je finančno podprla Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije, in sicer v okviru bilateralnih projektov »Stare besede, nove besede, novi svet: Življenje slovenskih leksikografov – priseljencev v ZDA« (BI-US/22-24-030) ter »Slovarji in izkušnje Slovencev – emigrantov v Združenih državah Amerike (konec 19. in začetek 20. stoletja)« (BI-US/22-24-042).

Članek temelji na raziskovalnih podatkih iz že obstoječih in javno dostopnih virov (besedilni viri, podatkovne baze), ki so navedeni v razdelku Bibliografija.

BIBLIOGRAFIJA

Med viri je Kern naveden pod Kern ali pod Javh-Kern glede na to, s katerim priimkom je bil naveden v viru.

SLOVARJI

Kern, Frank J. 1919. *A complete pronouncing dictionary of the English and Slovene languages for general use. Popoln angleško-slovenski besednjak z angleško izgovarjavo*. Cleveland, Ohio: Tisk ameriške domovine.

[Košutnik, Silvester]. 1904. *Ročni slovensko-angleški in angleško slovenski slovar: Zlasti namenjen izseljencem v Ameriko*. Ljubljana: Anton Turk.

Košutnik, Silvester. 1912. *Ročni slovensko-angleški in angleško slovenski slovar: Zlasti namenjen izseljencem v Ameriko*. Ljubljana: Anton Turk.

Kubelka, Victor J. 1904. *Slovenian-English pocket dictionary to facilitate the study of both languages. Slovensko-angleški žepni rečnik v olajšavo naučenja obeh jezikov*. New York. <<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=loc.ark:/13960/t4qj8p026&view=1up&seq>> (15. 7. 2024).

Kubelka, Viktor J. 1912. *Slovensko-angleška slovnica, tolmač, spisovnik in navodilo za naturalizacijo. Angleško-slovenski in slovensko-angleški slovar. Slovenian-English grammar, interpreter, letterwriter and information on naturalization. English-Slovenian and Slovenian-English dictionary*. New York: Viktor J. Kubelka.

OED = *Oxford English Dictionary*. <<https://www.oed.com/?tl=true>> (15. 7. 2024).

Pleteršnik, Maks. 1894–1895 (digitalizirana verzija 2006, 2014). *Slovensko-nemški slovar*. <<https://www.fran.si/136/maks-pletersnik-slovensko-nemski-slovar>> (5. 6. 2024).

Rothwell, J. J. S. 1880. *Neues praktisches Taschen-Wörterbuch. Englisch-Deutsch und Deutsch-Englisch*. Stuttgart: Verlag von Paul Neff.

SSKJ 2 = *Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*. 2014. <<https://www.fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2>> (12. 7. 2024).

eSSKJ16: *Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. <<https://www.fran.si/206/esskj16-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-16-stoletja>> (12. 7. 2024).

DRUGI VIRI

Alexander, J. Heywood. b. d. Music. *Encyclopedia of Cleveland history*. <<https://case.edu/ech/articles/m/music>> (30. 6. 2024).

Amerikanski Slovenec (23. 8. 1912), 21/38. <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-IHI2KR0L>> (24. 9. 2024).

Ameriška domovina (5. 12. 1919), 22/141. <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PQH4XRJI>> (24. 9. 2024).

Ameriška domovina (15. 4. 1921), 24/44. <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ED3JVZSY>> (24. 9. 2024).

Bezljaj, France. 1976–2007. *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Bukkuri, Anuraag. 2016. The history of malaria in the United States: How it spread, how it was treated, and public responses. *MOJ Anatomy & Physiology*, 2/3. 82–87. <<https://medcraveonline.com/MOJAP/MOJAP-02-00048.pdf>>.
- Dobaja, Dunja. 2024. Prisotnost malarije v Sloveniji v obdobju med svetovnimi vojnami. V: K. Keber, U. Bratož (ur.): *Epidemije in zdravstvo: zgodovinski pogled*. 1. izd. Ljubljana: Založba ZRC. 327–348. <https://doi.org/10.3986/9789610508090_12>.
- Dolezal, Fredric. 1996. Review: Tracing the early history of English lexicography. *American Speech*, 71/2. 205–210.
- Erjavec, Tomaž. 2014. *Digital library and corpus of historical Slovene IMP 1.1*. Slovenian language resource repository CLARIN.SI. <<http://hdl.handle.net/11356/1031>>.
- Fjeld, Ruth. Valtvedt. 2012. Et forsømt kapittel i leksikografiens historie: Leachman's Norsk-Engelsk Lomme-Ordbog/Norwegian-English pocket dictionary. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 30/2. 151–164. <<https://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/205>> (17. 8. 2024).
- Furlan, Metka. 2006. K transliterirani izdaji Pleteršnikovega slovarja: O Pleteršnikovem slovarju skozi čas. V: M. Pleteršnik. *Slovensko-nemški slovar*. <https://fran.si/136/maks-pletersnik-slovensko-nemski-slovar/datoteke/Plettersnik_Uvod.pdf> (17. 8. 2024).
- Google Ngram Viewer. <<https://books.google.com/ngrams>> (20. 8. 2024).
- Grønvik, Oddrun. 2016. The lexicography of Norwegian. V: P. Hanks, G.-M. de Schryver (ur.): *International handbook of modern lexis and lexicography*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag. 1–34. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-45369-4_44-1> (17. 8. 2024).
- Hughenoltz, Bernt. 2012. Works of Literature, Science and Art. V: D. J. G. Visser, P. B. Hugenholtz, A. A. Quaadvlieg (ur.): *A century of Dutch Copyright Law*. Amsterdam: deLex. 33–55. <<https://hdl.handle.net/1887/20593>>.
- Javh-Kern, Frank. 1937. *Memoirs on the occasion of the thirtieth anniversary of arrival in America*. [Govor na Slovenskem mednarodnem rodoslovnem združenju].
- Kavanagh, Kathryn. 2000. Words in a cultural context?. *Lexikos* 10. 99–118. <<https://doi.org/10.5788/10-0-889>>.
- Klemenčič, Matjaž. 2002. Slovenes in Cleveland. V: D. C. Hammack, D. L. Grabowski, J. J. Grabowski (ur.): *Identity, Conflict, & Cooperation: Central Europeans in Cleveland, 1850–1930*. Cleveland: The Western Reserve Historical Society. 307–344.
- Kristan, Cvetko Anton. 2013. Sakser, Frank (1859–1937). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, ZRC SAZU. <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi532721/#slovenski-biografski-leksikon>>. Izvirna objava v: A. Gspan idr. (ur.): 1960. *Slovenski biografski leksikon*, 9. zv. Raab–Schmid. Ljubljana: SAZU.
- McConchie, Roderick W. 2013. »The most discriminating plagiarist«: The unkindest cut (and paste) of all. V: R. W. McConchie idr. (ur.): *Selected proceedings of the 2012 symposium on new approaches in English historical lexis (HEL-LEX 3)*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project. 107–119. <www.lingref.com, document #2840> (12. 10. 2024).
- Newspapers.com. <<https://www.newspapers.com>> (8. 5. 2025).
- Nordahl, Beverly R. b. d.. Rock salt. V: *Encyclopedia of Cleveland history*. <<https://case.edu/ech/articles/r/rock-salt>> (12. 10. 2024).
- Prisland, Marie. 1950. The Slovenians, most recent American immigrants. *The Wisconsin Magazine of History*, 33/3. 265–80.

- Rahten, Andrej. 2019. Šentiljska šola med dvema državama. Prevrat v luči šolske kronike Silvestra Košutnika. *Acta Histriae*, 27/2. 279–296. <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-A9BLTSL2>> (12. 10. 2024).
- Rothstein, Edward. 1995. Made in the U.S.A., once gloriously, now precariously. *The New York Times*. 28. maj 1995. 1, 36. <<https://www.nytimes.com/1995/05/28/arts/made-in-the-usa-once-gloriously-now-precariouly.html>>; <<https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1995/05/28/issue.html>> (30. 6. 2024).
- Slovenec: političen list za slovenski narod. 13. 8. 1935. 58/184a. <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-K556PW8G>> (8. 9. 2024).
- Spears, Richard A. 1987. Piracy in argot dictionaries. *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America* 9. 124–132. <<https://doi.org/10.1353/dic.1987.0015>> (8. 9. 2024).
- Starnes, De Witt T., Noyes, Gertrude Starnes. 1946. *The English dictionary from Cawdrey to Johnson 1604–1755*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Vacalopoulou, Anna, Gioulou, Voula, Giagkou, Maria, Efthimiou, Eleni. 2011. Online dictionaries for immigrants in Greece: Overcoming the communication barriers. V: I. Kosem, K. Kosem (ur.): *Electronic lexicography in the 21st century: New applications for new users. Proceedings of eLex 2011, 10–12 November 2011, Bled, Slovenia*. Ljubljana: Trojina, Institute for Applied Slovene Studies. 274–279.
- Vrbinc, Alenka, Vrbinc, Marjeta, Farina, Donna M. T. Cr. 2025. “For the benefit of my countrymen”: Cultural context and lemma choice in early 20th-century dictionaries for immigrants. *International Journal of Lexicography*, 38/3. 238–256.
- Xue, Mei, Tarp, Sven. 2018. Towards Chinese learner’s dictionaries for foreigners living in China: Some problems related to lemma selection. *Lexikos* 28. 384–404. <<https://doi.org/10.5788/28-1-1470>>.
- Žugel, Franc. 1987. Ameriški Slovenci. V: M. Javornik, D. Voglar, A. Dermastia (ur.): *Enciklopedija Slovenije*, 1. zv. (A–Ca). Ljubljana: Mladinska knjiga. 58–62.

POVZETEK

V prispevku analiziramo štiri angleško-slovenske oz. slovensko-angleške slovarje, ki so jih sestavili Viktor/Victor Kubelka, Silvester Košutnik in Frank (Javh-)Kern, namenjeni pa so bili slovenskim priseljencem v ZDA. Slovarji so izšli v obdobju od leta 1904 do leta 1919, torej v času, ko je bilo izseljevanje Slovencev v ZDA na vrhuncu.

Pri sestavljanju slovarjev je povsem običajno, da sestavljavci uporabljajo iztočnice in druge informacije iz obstoječih slovarjev. V prispevku preučujemo podobnosti in razlike v geslovnikih analiziranih slovarjev in geslovnikih slovarjev, ki so bili takrat že na trgu. Osredotočamo se predvsem na izbor iztočnic, ki so si jih avtorji (predvidoma) izposodili iz obstoječih slovarjev. Ugotoviti skušamo, ali lahko opazimo določen trend ali vzorec in ali so bile njihove odločitve v skladu s potrebami ciljnih uporabnikov – slovenskih

priseljencev v ZDA, oz. ali so ciljni uporabniki prišli do informacij o novem družbenokulturnem kontekstu. Z drugimi besedami, v članku ugotavljamo, ali so bili ti slovarji pravi slovarji za priseljence.

V prvi vrsti nas je zanimalo, ali so Kubelka, Košutnik in Kern uporabljali geslovnike obstoječih angleško-nemških slovarjev. Primerjali smo iztočnice na *be-* v Rothwellovem angleško-nemškem slovarju iz leta 1880 (272 iztočnic) in v preučevanih slovarjih, ki vključujejo angleško-slovenski del (Kubelka 1912; Košutnik 1912; Kern 1919). Čeprav ni mogoče z gotovostjo ugotoviti, katerega od angleško-nemških slovarjev so uporabljali, pa je bil Rothwellov slovar takrat že na trgu in dostopen tudi našim avtorjem. V Kubelki 1912 se z *be-* začne 68 iztočnic, od teh je 61 (89,7 %) enakih kot v Rothwellovem slovarju. V Košutniku 1912 se z *be-* začne 112 iztočnic, 90 (80,4 %) jih najdemo tudi v Rothwellovem slovarju. V Kernu 1919 se z *be-* začne 197 iztočnic, od teh je 168 iztočnic (85,3 %) tudi v Rothwellovem slovarju. Rothwellov slovar je veliko obširnejši od treh angleško-slovenskih slovarjev, kar pomeni, da so morali Kubelka, Košutnik in Kern pri izbiranju iztočnic opraviti temeljito selekcijo.

Z veliko verjetnostjo lahko predvidevamo, da sta se Kubelka (v slovarjih iz leta 1904 in 1912) in Košutnik (v slovarju iz leta 1912) pri izboru iztočnic za slovensko-angleški slovar opirala na Pleteršnikov slovensko-nemški slovar (1894–1895). Ugotavljali smo, koliko iztočnic je v treh slovensko-angleških slovarjih enakih kot v Pleteršnikovem slovarju. Primerjali smo iztočnice od *dninar* do *dopoldan*; v Pleteršnikovem slovarju je v tem segmentu 869 iztočnic. V Kubelki 1904 je od 51 iztočnic v tem segmentu 47 iztočnic (92,2 %) enakih kot v Pleteršniku, v Kubelki 1912 je od 78 iztočnic 74 iztočnic (94,9 %) enakih kot v Pleteršniku, v Košutniku 1912 pa je iztočnic le 38, od teh pa je 37 iztočnic (96,9 %) enakih kot v Pleteršniku. Očitno je, da sta Kubelka in Košutnik zelo skrbno pretehtala, katere iztočnice bosta izbrala iz obsežnega Pleteršnikovega geslovnika.

V drugem delu članka predstavimo primere iztočnic iz prej omenjenih slovarjev in jih presojamo z vidika (ne)primernosti glede na to, da so bili slovarji namenjeni zelo specifični ciljni publiki.

Zaključimo lahko, da morajo slovarji za priseljence vključevati iztočnice, ki nudijo informacije o družbi in kulturi dežele priseljevanja. Iztočnice, ki veljajo za primerne v splošnih dvojezičnih slovarjih in v dvojezičnih ali enojezičnih slovarjih za uporabnike, ki se učijo tuji jezik, niso vedno najustreznejše v slovarjih za priseljence. V prispevku smo ugotovili, da od analiziranih slovarjev Kubelkov slovar iz leta 1912 in Kernov slovar iz leta 1919 v največji meri vključujeta primerne ustreznike za iztočnice, ki izražajo družbenokulturno

specifiko dežele priseljevanja, in si zaradi tega najbolj zaslužita, da ju poimenujemo slovarja za priseljence.

**LEMMA CHOICE IN ENGLISH-SLOVENIAN AND SLOVENIAN-ENGLISH
DICTIONARIES FOR SLOVENIAN IMMIGRANTS IN THE USA**

In this article, we analyze four English–Slovenian and Slovenian–English dictionaries compiled by Viktor/Victor Kubelka, Silvester Košutnik, and Frank (Javh-)Kern, which were intended for Slovenian immigrants in the USA. These dictionaries were published between 1904 and 1919, a period when Slovenian emigration to the USA was at its peak.

It is common practice in dictionary compilation for lexicographers to use entries and other information from already-existing dictionaries. This study examines the similarities and differences between the word lists of the analyzed dictionaries and those of dictionaries already available on the market at the time. We focus primarily on the selection of entries, which were presumably borrowed from other dictionaries. We aim to identify trends or patterns and determine whether the decisions made by the compilers aligned with the needs of the target audience—Slovenian immigrants in the USA, or whether these users were able to access information about their new sociocultural context. In other words, we evaluate whether these dictionaries could truly be considered immigrant dictionaries.

Our primary interest was to determine whether Kubelka, Košutnik, and Kern used the word lists of existing English–German dictionaries. We compared entries beginning with *be-* in Rothwell's *English–German Dictionary* from 1880 (272 entries) with those in the analyzed dictionaries that include an English–Slovenian section (Kubelka 1912; Košutnik 1912; Kern 1919). Although it is impossible to determine with certainty which English–German dictionaries were used, Rothwell's dictionary was available and accessible to these authors. In Kubelka 1912, 68 entries begin with *be-*, of which 61 (89.7%) match those in Rothwell's dictionary. In Košutnik 1912, there are 112 *be-* entries, of which 90 (80.4%) are also found in Rothwell. In Kern 1919, there are 197 *be-* entries, of which 168 (85.3%) appear in Rothwell. Rothwell's dictionary is much larger than the three English–Slovenian dictionaries, and it is unclear whether Kubelka, Košutnik, and Kern used this dictionary as a basis for their own works.

It is also highly probable that Kubelka (in his 1904 and 1912 dictionaries) and Košutnik (in his 1912 dictionary) relied on Pleteršnik's Slovenian–German dictionary (1894–1895) when selecting entries for their Slovenian–English dictionaries. We analyzed how many entries in the three Slovenian–English dictionaries match those in Pleteršnik's dictionary. Comparing entries from *dninar* to *dopoldan* in Pleteršnik's dictionary, which contains 869 entries in this segment, we found the following: in Kubelka 1904, 47 out of 51 entries (92.2%) match those in Pleteršnik; in Kubelka 1912, 74 out of 78 entries (94.9%) match; and in Košutnik 1912, 37 out of 38 entries (96.9%) match. This suggests that Kubelka and Košutnik carefully considered which entries to select if they used Pleteršnik's extensive vocabulary at all. In the second part of the article, we present examples of entries from the aforementioned dictionaries and evaluate their (in)appropriateness, given the dictionaries' specific target audience.

We conclude that immigrant dictionaries must include entries that provide information about the society and culture of the country of immigration. Entries considered appropriate for general bilingual dictionaries or for bilingual or monolingual dictionaries for language learners are not always the most suitable for immigrant dictionaries. Our analysis revealed that among the dictionaries studied, Kubelka's 1912 dictionary and Kern's 1919 dictionary most comprehensively include appropriate sociocultural equivalents; therefore, they most deserve to be called dictionaries for immigrants.